

Kontakt	Administrator	O nas	English	Polski
Menu witryny		Polskie NGO działające poza granicami kraju		 Drukuj
O nas		Dodał: Sekretarz Grupy		
Członkowie Grupy		Polskie organizacje pozarządowe działające poza granicami kraju		
Dobra Praktyka				
Aktualności		<i>Artykuł ukazał się na piątej edycji CD-ROMu "Działalność polskich organizacji pozarządowych za granicą"</i>		
Dialog z władzą				
Inne działania				
Artykuły i opracowania		W niniejszym opracowaniu przedstawiono charakterystykę pomocy niesionej przez polskie organizacje pozarządowe poza granicami kraju. Celem tych działań jest pomoc materialna i finansowa, a przede wszystkim dzielenie się doświadczeniem płynącym z transformacji gospodarczej i ustrojowej w formie szkoleń, staży, warsztatów, konferencji czy wizyt studyjnych oraz wspieranie rozwoju społeczności lokalnych i promowanie aktywności obywatelskiej. Podejmowane są więc starania, by pokazać bieg procesów od ich koncepcji do realizacji oraz sposoby dochodzenia do rozwiązań na przykładzie doświadczeń polskich. Działania kierowane są do przedstawicieli władz lokalnych, nauczycieli, działaczy samorządowych, środowisk opiniotwórczych oraz konkretnych grup społecznych. Z wymiany doświadczeń i informacji korzystają nie tylko adresaci programów z zagranicy, ale także polscy partnerzy, którzy mają okazję spotykać ludzi innych kultur, zapoznawać się z innym niż własne podejściem do poruszanych problemów, a także wyzbywać się nietolerancji i ksenofobii. Poza doradztwem, organizacje pozarządowe organizują spotkania na najwyższym szczeblu czy przyznają studentom, głównie ze Wschodu, stypendia na naukę w Polsce. Wymiana ma na celu nie tylko transfer doświadczeń, ale również budowę partnerskich związków i integrację, przede wszystkim w regionie środkowoeuropejskim. Polskie NGOsy zajmują się również działalnością badawczą i monitoringiem.		
Linki				
Szukaj				
Biblioteka				
Gościmy				
Odwiedza nas 5 gości				
Statystyka				
		Użytkownicy: 3		
		Nowości: 198		
		Odsyłacze: 128		
		odwiedzających: 64190		
		Pomoc rozwojową można zdefiniować jako pomoc świadczoną przez państwa oraz organizacje międzynarodowe w formie finansowania, pomocy materialnej czy doradczej na rzecz krajów mniej rozwiniętych. Celem pomocy rozwojowej jest redukcja ubóstwa, promocja zrównoważonego rozwoju, wsparcie reform demokratycznych i rządów prawa, wzrostu gospodarczego, poprawa stanu przestrzegania praw człowieka, rozwój społeczeństwa obywatelskiego, zapobieganie konfliktom oraz promocja bezpieczeństwa globalnego. Pomoc techniczna zaś, którą można uznać za część pomocy rozwojowej, oznacza doradztwo, przekazanie umiejętności technicznych i		

menedżerskich oraz know-how lub technologii w celu zwiększenia potencjału odbiorcy do podejmowania działań rozwojowych w swoim kraju. Pomoc techniczna obejmuje szkolenia obywateli państw rozwijających się za granicą lub w ich kraju ojczystym lub odbywa się poprzez pracę konsultantów i doradców z krajów wysoko rozwiniętych w krajach rozwijających się.

(http://www.un.org.pl/rozwoj/pr_slownik.php)

Organizacje niosące pomoc poza granicami Polski działają głównie w krajach powstałych po rozpadzie ZSRR, w Europie Środkowo-Wschodniej, na Bałkanach oraz w Azji Centralnej i na Kaukazie. Zwraca uwagę rosnąca ilość i skala programów skierowanych do najbliższych sąsiadów Polski: Białorusi, Ukrainy i Obwodu Kaliningradzkiego. Stopniowo pojawiają się też działania w innych rejonach świata. Charakterystycznym zjawiskiem jest wyraźny w ostatnim czasie wzrost liczby projektów trójstronnych - łączących przeważnie organizację z Europy Zachodniej z organizacją z Polski i, jako trzecim partnerem, organizacją ze Wschodu - oraz inicjatyw zakładających finansowanie takich trójstronnych projektów.

Przez wiele lat projekty zagraniczne polskich NGO były finansowane niemal wyłącznie ze środków pochodzących z funduszy zagranicznych. Stopniowo pojawiły się możliwości finansowania projektów również z polskich źródeł instytucjonalnych. Zachodni sponsorzy, instytucje i organizacje grantodawcze cenią dobre rozeznanie polskich organizacji w potrzebach, krajów Europy Środkowo-Wschodniej i byłych republik ZSRR, a co za tym idzie - efektywniejsze wykorzystywanie środków.

Lista polskich organizacji pozarządowych prowadzących poza granicami kraju działalność doradczą i/ lub monitoringową dla rozwoju ujęta w tym opracowaniu nie jest oczywiście kompletna i ma na celu raczej zarysowanie charakteru działań różnego rodzaju organizacji pozarządowych, niż kompleksowe zobrazowanie całości tego typu aktywności polskich organizacji. Stąd przedstawiane organizacje pogrupowano według dominujących cech ich działalności zagranicznej. Przyjęty tu podział należy uznać za roboczy; wielu programów nie można jednoznacznie przypisać do którejś z kategorii.

Podstawowa pomoc rozwojowa - materialna i techniczna

Ta kategoria pomocy rozwojowej często trudna jest do rozdzielenia od pomocy humanitarnej - lub bywa z nią mylona. W praktyce bowiem pomoc świadczona ofiarom katastrof naturalnych i konfliktów zbrojnych powinna być kompleksowa i zakrojona długofalowo. Zaspokojenie podstawowych potrzeb w ramach pomocy humanitarnej jest tylko pierwszym koniecznym działaniem, za którym musi pójść materialna pomoc rozwojowa, monitoring i doradztwo. W przeciwnym razie pomoc humanitarna może bardzo szybko okazać się ponownie potrzebna. Pierwszym etapem takiej pomocy winno być zapewnienie podstaw regeneracji środków do życia i rozwoju: dostawa nasion zbóż, utrzymanie przejezdności dróg, odbudowa i wyposażenie szkół czy ośrodków opieki zdrowotnej. W dalszej kolejności należy zadbać o odpowiednie wykształcenie osób korzystających z tej infrastruktury, w celu zagwarantowania długofalowej skuteczności pomocy i większej

niezależności od jej dawców. Niektóre polskie organizacje, koncentrujące się początkowo na pomocy humanitarnej, osiągnęły już potencjał pozwalający im nieść zarówno pomoc humanitarną, jak i rozwojową na tym podstawowym, materialno-technicznym szczeblu.

Do takich organizacji należy Polska Akcja Humanitarna. W Afganistanie, po okresie niesienia pomocy humanitarnej w zakresie podstawowych środków do życia, PAH zaangażowała się w programy rozwojowe. Pracownicy stałej misji PAHu w Kabulu zrealizowali projekty budowy centrum i kulturalnego i odbudowy dwóch szkół średnich - Szkoły Muzyczno-Plastycznej oraz Zawodowej Szkoły Rolniczej (w obu nauka ruszyła w marcu 2003 r.) – oraz placu zabaw w tym mieście. Ponadto prowadzone są projekty kulturalne oraz szkolenia zawodowe (jak kursy języka angielskiego) dla dzieci i młodzieży w dwóch kabulskich sierocińcach. W listopadzie 2005 r. PAH rozpoczęła budowę szkoły dla 1400 uczniów w miejscowości Koko Kheil. W grudniu 2005 r. zakończono pierwszy etap budowy, szkoła zostanie oddana do użytku w czerwcu 2006 r. PAH prowadzi też remont i budowę nowych toalet w zespole szkół Maulana Abdulqader Bidel. Z kolei w Groznm w Czeczenii stała misja PAH od października 2000 r. prowadzi program produkcji i dystrybucji wody pitnej (oczyszczenie wody wodociągowej w dwóch wybudowanych przez PAH bazach i jej rozwożenie), a także program sanitarny, uruchomiony w grudniu 2001 r. i polegający na budowie toalet (głównie w placówkach edukacyjnych i medycznych w miastach), oraz oczyszczaniu terenów przyszpitalnych, budowie spalarni odpadów medycznych na terenie placówek służby zdrowia, rozstawianiu kontenerów na śmieci i opróżnianiu ich za pomocą 3 śmieciarek. Dopełnieniem tych działań są szkolenia dla nauczycieli i skierowane do mieszkańców kampanie informacyjne dotyczące kwestii sanitarnych. W Iraku PAH prowadzi projekt budowy dwóch bazarów w miejscowości Al-Hilla – ich powstanie ma ożywić miejscowy rynek pracy i gospodarkę – oraz remonty szkół. Również na dotkniętych tsunami (2004 r.) terenach Sri Lanki PAH prowadzi kilka znaczących programów: wodny (zapewnianie ludności wiejskiej oraz osobom mieszkającym w obozach dostępu do wody pitnej poprzez produkcję i dystrybucję wody oraz budowę studni głębinowych), szkolny (odbudowa i remont szkół, instalacja toalet) oraz aktywizacji zawodowej kobiet poprzez udzielenie mikrokredytów. Szczególnie ten ostatni projekt jest ciekawą inicjatywą. W wielu krajach Afryki i Azji projekty mikrokredytów udzielanych kobietom – uważanym za najlepiej orientujące się w potrzebach rodzin i racjonalnie gospodarujące środkami - przyniosły dobre efekty (ograniczenie ubóstwa, stabilizacja sytuacji ekonomicznej rodzin). Projekt PAH Aktywizacja zawodowa wdów i ubogich kobiet samotnie utrzymujących rodziny, realizowany z lankijską organizacją CELSS, ma na celu zapewnienie kobietom stałego źródła dochodu, a tym samym poprawę sytuacji społeczno-ekonomicznej 221 rodzin. Polega on na udzielaniu drobnych kredytów na rozpoczęcie działalności gospodarczej w postaci produkcji placków ryżowych, makaronu ryżowego, hodowli drobiu, produkcji jaj, bądź zakładu krawieckiego.

Ciekawą i podobną w swej filozofii inicjatywę podjęła Fundacja Edukacja dla Demokracji, która w ramach Obywatelskiego Funduszu Demokratycznego zbiera środki na zakup krów

przez Kluby Kobiet w Tadżykistanie. W tym biednym, wyniszczonym wojną domową kraju, w którym kobiety są często jedynymi żywicielkami rodzin, krowy, przekazywane z rodziny do rodziny dzięki pośrednictwu Klubów, będą cennym źródłem pożywienia, a także dochodu ze sprzedaży mleka, który pozwoli być może kobietom rozwinąć własną działalność gospodarczą. Dzięki pośrednictwu FED przekazano także pochodzące od organizacji holenderskich dary rzeczowe dla dzieci niepełnosprawnych w Mongolii. Ponadto, Fundacja wygrała konkurs na operatora projektu Polsko-Kanadyjska Współpraca Rozwojowa, w ramach której polskie organizacje pozarządowe mogą składać wnioski o dofinansowanie projektów rozwojowych na Ukrainie, w Gruzji, Mołdawii, Serbii i Czarnogórze, Afganistanie, Autonomii Palestyńskiej, Angoli oraz w krajach Afryki subsaharyjskiej.

Również Caritas angażuje się w niesienie podstawowej pomocy rozwojowej. Przybiera ona formy pomocy materialnej udzielanej placówkom wychowawczo-oświatowym, socjalnym i medycznym, projektów odbudowy domów, a także resocjalizacji więźniów czy warsztatów młodzieżowych w ramach działalności szkoleniowej. Caritas Polska w 2003 r. współfinansowała rozbudowę polskiego Centrum Medycznego w Karhala-Mulambi w Demokratycznej Republice Kongo, gdzie prowadzony jest też ośrodek dożywiania i wykonywane są szczepienia ochronne. We współpracy z polskimi misjonarkami i misjonarzami pracującymi w Afryce zaangażował się też w rozbudowę centrum medycznego w Karama (Ruanda), wyposażenie centrum medycznego w Burini (Kongo), a także w projekty pomocy gospodarstwom wiejskim w Rwandzie i w Republice Demokratycznej Kongo. Caritas Polska pomógł też osobom poszkodowanym w 2003 r. w wyniku trzęsienia ziemi w rejonie miasta Bam w Iranie. Długofalowy program objął odbudowę 331 domów, doprowadzenie wody i budowę latryn i pryszniców. Caritas Polska prowadzi ponadto projekt pomocy rybakom poszkodowanym w wyniku trzęsienia ziemi i fali tsunami w Azji Południowo-Wschodniej. Zaś w Iraku także takie projekty, jak: Przychodnia lekarska w wiosce pod Al Hillah, Gabinety lekarskie w domach dziecka dla dziewcząt i chłopców w Al Hillah, Budowa przychodni poliklinicznej w Al Hur na przedmieściach Karbali, Wyposażenie ambulatorium poliklinicznego w Al Kut (obsługującego 30 tysięcy mieszkańców i przyjmującego do 300 pacjentów dziennie). Dla mniejszych niż PAH czy Caritas organizacji takie szerokie spektrum działalności o charakterze pomocy rozwojowej jest jeszcze trudno osiągalne. Niektóre organizacje misyjne, jak Pallotyński Sekretariat Misyjny Prowincji Chrystusa Króla, w ramach długofalowych projektów zakrojonych na mniejszą skalę, łączą pomoc humanitarną z podstawową pomocą rozwojową. Fundacja Moja Afryka prowadzi projekt pomocy hospicjum dla dzieci chorych na AIDS w Republice Południowej Afryki i współuczestniczy w projektach prewencji i leczenia HIV/AIDS w Zambii. Polska Misja Medyczna organizuje w Afganistanie szkolenia personelu medycznego w zakresie ratownictwa, przeprowadziła pilotażowe warsztaty na temat metod planowania rodziny w Kabulu, w ramach akcji tworzenia izb porodowych przekazała nowoczesne łóżka porodowe przychodni w wiosce Khauat w prowincji Ghazni, dostarczyła specjalistyczny sprzęt i przeszkoliła lekarzy w

szpitalu Mazar-e-Szarif. W Bahai w Czadzie Misja przeprowadziła odbudowę, wyposażenie i przeszkolenie lekarzy miejscowego szpitala. Stowarzyszenie zorganizowało też w Krakowie serię szkoleń dla lekarzy z Białorusi, Ukrainy i Mołdawii pt. "Zdrowie publiczne - diagnostyka i leczenie gruźlicy, chorób wenerycznych i HIV/AIDS w Europie Wschodniej". Także Ruch Solidarności z Ubogimi Trzeciego Świata MAITRI zaangażował się w takie inicjatywy, jak remont i wyposażenie szpitala w Abong-Mbang w Kamerunie, budowę młyna w Saatenaga czy centrum krawiectwa w Burkina Faso.

Monitoring sytuacji gospodarczej, doradztwo oraz wsparcie projektów rozwoju w sferze gospodarki

Ponieważ termin "rozwój", w tradycyjnym i podstawowym znaczeniu, obejmuje przede wszystkim rozwój gospodarczy, pierwszym krokiem w kierunku rozbudowy pomocy rozwojowej jest badanie sytuacji gospodarczej danego kraju, definiowanie jego potrzeb i warunków rozwoju i monitoring ewolucji sytuacji gospodarczej. Polskie doświadczenia zdobyte podczas transformacji od gospodarki centralnie sterowanej do wolnorynkowej okazują się dobrym fundamentem do wnikliwej analizy stanu innych gospodarek. Dobre rozpoznanie lokalnej sytuacji i uwarunkowań rozwoju - nie tylko tych gospodarczych, ale też politycznych czy kulturalnych - jest konieczne, jeśli świadczona pomoc ma być faktycznie skuteczna. Złe zdefiniowanie potrzeb i szans efektywnego spożytkowania pomocy może być przyczyną jej zmarnotrawienia, a nawet wykorzystania do umocnienia istniejących patologii. Do stosunkowo młodych, ale prężnie rozwijających się sfer działalności polskich NGOs należy promowanie etosu biznesu społecznie odpowiedzialnego oraz idei sprawiedliwego handlu. W obu tych dziedzinach polskie organizacje pozostają na razie raczej stroną korzystającą z doświadczeń zachodnich partnerów, niż dzielącą się własnymi doświadczeniami.

Jedną z najważniejszych polskich organizacji pozarządowych zajmujących się badaniem sytuacji gospodarczej w innych krajach jest działające od 1991 r. Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych. CASE koordynowała - lub realizowała we współpracy z innymi ośrodkami - kilkadziesiąt międzynarodowych projektów z udziałem ekspertów z kilkunastu krajów. Projekty te dotyczyły głównie procesu transformacji w krajach postkomunistycznych, formułowania strategii rozwoju ekonomicznego, liberalizacji handlu, rozwoju bankowości i rynków finansowych, polityki socjalnej oraz integracji europejskiej. W ostatnich latach CASE utworzyła niezależne ośrodki analiz poza granicami Polski, jak CASE - Kyrgyzstan, CASE Ukraina, CASE - Transcaucasus, CASE - IPM Research Centre (Białoruś) oraz CASE Mołdowa. Prowadzi szereg regionalnych programów badawczych, zorientowanych na 15 krajów „Starej” UE (np. Europejska sieć prognostyczna), 10 krajów „nowej” UE (np. Konwergencja cen na poszerzonym rynku wewnętrznym UE), czy też kraje WNP (np. Doświadczenia transformacji na Ukrainie: siły wspierające reformy w państwie zdominowanym przez grupy interesów) jak również globalne projekty badawcze, jak Europejska sieć prognostyczna (European Forecasting Network; 2005 – 2007).

Instytut Spraw Publicznych, w ramach programu

Polityka społeczna, bada społeczne skutki transformacji ustrojowej w Polsce i w państwach Europy Środkowo-Wschodniej (problemy bezrobocia, zdrowia, sektora pozarządowego, dialogu społecznego).

Także Centrum Stosunków Międzynarodowych, którego działalność skoncentrowana jest raczej na kwestiach natury politycznej, angażuje się w projekty mające związek z monitoringiem sytuacji gospodarczej. Przykładowo, Centrum zorganizowało prezentację raportu German Marshall Fund "The Perspectives on Trade and Poverty Reduction", opisującego wyniki badań amerykańskiej i europejskiej opinii publicznej na temat relacji pomiędzy światowym handlem, rozwojem gospodarczym, a działaniami służącymi zmniejszaniu ubóstwa.

Kolejnym etapem pomocy rozwojowej, po zdiagnozowaniu sytuacji gospodarczej i na drodze do jej naprawy, jest profesjonalne doradztwo (do którego świadczenia polskie organizacje pozarządowe również są predysponowane dzięki doświadczeniom okresu transformacji), a także finansowe bądź logistyczne wsparcie projektów na rzecz ogólnokrajowego czy lokalnego, długotrwałego, zrównoważonego rozwoju. Na tym etapie szczególnie ważne jest, by nie tylko przekazywać środki i gotowe rozwiązania, ale również wspierać kształtowanie się lokalnych elit, które będą wdrażać reformy w długiej perspektywie czasowej. Efektem pomocy rozwojowej winno być bowiem również uruchomienie samodzielnych, niezależnych od zewnętrznej pomocy, procesów rozwojowych, a nie uzależnienie od donatora i preferowanych przez niego rozwiązań.

Wśród celów statutowych wspomnianej już CASE znajduje się doradztwo na rzecz rządów, organizacji międzynarodowych oraz sektora pozarządowego. CASE prowadzi też działalność wydawniczą, edukacyjną i opiniotwórczą (seminaria, konferencje, staże naukowe, wizyty studialne i konsultacje) i wspiera rozwój sektora pozarządowego w krajach postkomunistycznych.

Wiele organizacji prowadzi działalność w sferze rozwoju gospodarczego wykraczającą poza doradztwo i mającą na celu również promocję współpracy gospodarczej i ściślejszych więzów ekonomicznych. Dobrym przykładem organizacji prowadzącej tego typu rozszerzoną działalność jest Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, która od 1993 r. Aktywnie działa na rzecz wszechstronnej współpracy państw europejskich, szczególnie Europy Środkowej i Wschodniej. Najważniejszą inicjatywą Instytutu jest Forum Ekonomiczne w Krynicy. Problematyka pierwszych (od 1992 r.) spotkań Forum dotyczyła przede wszystkim polskiej polityki wschodniej. Stopniowo rosła ranga i poszerzał się zakres tematyczny sympozjum. Obecnie jest ono jednym z najważniejszych cyklicznych szczytów ekonomicznych w regionie.

Organizacją, która kompleksowo zajmuje się koncepcją społecznej odpowiedzialności biznesu, jest powstałe w 2000 r. stowarzyszenie Forum Odpowiedzialnego Biznesu. Obecnie współpracuje ono z 20 koncernami - Partnerami Strategicznymi i szeregiem innych znaczących na polskim rynku firm. Forum propaguje odpowiedzialny biznes jako sposób myślenia i standard działania biznesu. Pomaga firmom wprowadzać społeczną odpowiedzialność do codziennej praktyki biznesowej. Prowadzi także

programy na rzecz rozwoju społecznego (uczestniczy między innymi w światowym programie na rzecz bezpieczeństwa na drogach). Od 2002 roku Forum jest narodowym partnerem CSR Europe - sieci organizacji promujących koncepcję odpowiedzialnego biznesu w Europie poprzez wymianę doświadczeń, seminaria, kampanie informacyjne, indywidualne doradztwo dla firm. Przekłada się to na europejski charakter programów Forum i umożliwia mu korzystanie z dorobku organizacji europejskich.

Korzystając z doświadczeń zagranicznych partnerów, Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu "Trzeci Świat i My" (wspólnie z BOMI i Green Way) wprowadza obecnie na polski rynek nową kategorię produktów certyfikowanych i promuje je wśród konsumentów. Pochodzący z krajów Trzeciego Świata producenci tych produktów, dzięki wprowadzanemu przez światowy ruch sprawiedliwego handlu systemowi kontroli produkcji i cen minimalnych, pracują w godnych warunkach i otrzymują należną, bo niezależną od marży pośredników, płacę za towary. Produkcja towarów z certyfikatem Fair Trade odbywa się też zgodnie z wymogami ochrony środowiska. Ponadto 13 maja 2006 r. Stowarzyszenie zorganizowało, po raz pierwszy w Polsce, obchody Światowego Dnia Sprawiedliwego Handlu.

Monitoring sytuacji politycznej i praw człowieka

Rozwojowi gospodarczemu, jeśli ma on prowadzić do stworzenia warunków pełnego rozwoju jednostki ludzkiej i wykorzystania jej potencjału, musi towarzyszyć wolność i stabilność polityczna, przestrzeganie zasad rządów prawa i praw człowieka. Doświadczenie wielu państw dowodzi, że liberalizacja ekonomiczna, której nie towarzyszą zmiany polityczne, często kończy się fiaskiem. Dlatego niesłuchanie ważne jest, by w okresie transformacji równolegle troszczyć się o sferę gospodarki i polityki. Choć monitoring i pomoc doradcza oraz materialna w sferze reform ustrojowych, państwa praw i obrony praw człowieka nie wchodziła w tradycyjne rozumienie pomocy rozwojowej, obecnie powszechnie uznawana doktryna zrównoważonego rozwoju stoi na gruncie nierozzerwalności tych dwóch sfer. Podobnie jak w przypadku gospodarki, wstępem do udzielenia pomocy materialnej bądź doradczej musi być zdiagnozowanie sytuacji. W sferze polityki, rządów prawa i praw człowieka być może jeszcze ważniejszy niż w sferze gospodarki jest bieżący monitoring rozwoju sytuacji prowadzony przez niezależnych obserwatorów. Poniżej podano kilka przykładów organizacji działających w tej sferze. Oczywiście również organizacje wymienione w następnej sekcji (doradztwa i wsparcia w sferze polityki, rządów prawa i praw człowieka), zajmują się obserwacją i diagnozowaniem sytuacji w tej dziedzinie. Polska sekcja Amnesty International aktywnie uczestniczy w światowym monitoringu sytuacji praw człowieka w takich dziedzinach jak: proliferacja broni konwencjonalnej, stosowanie tortur, arbitralne uwięzienia, wykonywane wyroki kary śmierci, wykorzystanie dzieci w konfliktach zbrojnych, prawa uchodźców i ludów tubylczych, prześladowanie ze względu na orientację seksualną, prawo do służby zastępczej. Przykładem krajów będących obiektem szczególnego zainteresowania polskiej AI są - obok Chin i Turcji - przede wszystkim Rosja i Białoruś. Raporty AI są nie tylko wiarygodnym

źródłem oceny sytuacji praw człowieka. Pełnią również ważną rolę edukacyjną i mobilizującą światową opinię publiczną do udziału w akcjach o charakterze implementacyjnym AI, jak pisanie listów i petycji skierowanych do reżimów odpowiedzialnych za gwałcenie praw człowieka, czy też do organizacji międzynarodowych, które powinny wywierać presję na reżimy, aby te stosowały prawo międzynarodowe, jak również odpowiednie prawo tworzyły.

Z kolei Stowarzyszenie Lambda - Warszawa, poza monitoringiem sytuacji przestrzegania praw mniejszości seksualnych w Polsce, uczestniczy w międzynarodowych programach o takim charakterze i programach będących przedłużeniem monitoringu: europejskiej wymianie młodzieży czy lobbingu w instytucjach europejskich na rzecz poprawy sytuacji w dziedzinie praw mniejszości seksualnych. W 2005 r. rozwijano współpracę (w formach wizyt studyjnych, konferencji międzynarodowych, wymiany informacji i wzajemnego wsparcia) z organizacjami z Niemiec, Holandii, Szwecji, Rosji, Szwajcarii, Liechtensteinu i Finlandii.

Inny charakter mają programy badawcze Centrum Stosunków Międzynarodowych. Obejmują one szereg wyspecjalizowanych pod-programów i mają na celu kompleksowy opis wszelkich aspektów badanej tematyki. Obecnie realizowane są programy: Migracje i Bezpieczeństwo Wewnętrzne (dotyczący europejskiej przestrzeni wolności, prawa i sprawiedliwości czy przekształcania się Polski w kraj imigracji i tranzytu), Program europejski (zagadnienia integracji europejskiej), Program wschodni (stosunki Polski z krajami byłego ZSRR, polityka Unii Europejskiej i NATO wobec państw tego obszaru), Programu transatlantycki. CSM wydaje periodyk Biuletyn Migracyjny, organizuje międzynarodowe wydarzenia naukowe, jak (zorganizowana wraz z International Center for Women Rights Protection "La Strada") międzynarodowa konferencja Rozszerzenie UE w świetle światowych doświadczeń - migracje i handel ludźmi - jak zareaguje Mołdawia? (Kiszyniów, marzec 2006 r.) czy (zorganizowana wraz z Fundacją Batorego) konferencja „Białoruś i jej sąsiedzi” (styczeń 2006 r.).

Także Fundacja Instytut Spraw Publicznych prowadzi badania i analizy. Jej Program Edukacji zajmuje się monitorowaniem zmian w systemie oświaty i kwestią równego statusu kobiet i mężczyzn (infrastrukturą oświaty, programami nauczania kształceniem nauczycieli, dostępem do oświaty). Program Obywatel i Prawo propaguje aktywny udział obywateli w życiu publicznym, przejrzystość działania instytucji państwowych oraz ich dostępność dla obywatela, zaś Program Migracji i Polityki Wschodniej koncentruje swoją działalność wokół stosunków Polski z krajami sąsiedzkimi oraz polityki wschodniej Unii Europejskiej (w jego ramach obecnie realizowane są takie projekty, jak Europejskie perspektywy Ukrainy i Turcji - analiza debat w krajach Europy Środkowej czy Program studyjny dla młodych rosyjskich analityków polityki publicznej).

Organizacją odgrywającą istotną rolę w dziedzinie monitoringu sytuacji przestrzegania praw człowieka jest także Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Jej działalność została kompleksowo opisana w następnym podrozdziale.

Doradztwo i wsparcie wymiany międzynarodowej w dziedzinie praw człowieka

Zajmująca się ochroną praw człowieka Helsińska Fundacja Praw Człowieka przeznacza obecnie około 70% budżetu na programy mające promować demokrację, konstytucjonalizm, rządy prawa oraz prawa człowieka w krajach nowych demokracji, głównie z obszaru Wspólnoty Niepodległych Państw. Pomoc Fundacji skierowana do tych krajów to przede wszystkim kształcenie i integrowanie ze sobą lokalnych liderów NGOs. Działalność Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka sprzyja także budowaniu międzynarodowego porozumienia i głębokich więzów wokół kwestii praw człowieka. Znaczącą inicjatywą międzynarodowa Fundacja Helsińskiej jest program Organizowanie i wspieranie ruchów na rzecz praw człowieka dla społeczeństwa obywatelskiego w krajach WNP. Jego celem jest pomoc w tworzeniu efektywnie działającego ruchu na rzecz praw człowieka, zdolnego zmieniać prawo i praktykę jego stosowania oraz tworzyć kulturę swobód obywatelskich i poszanowania godności jednostki w krajach WNP (Federacja Rosyjska, Białoruś, Ukraina, Mołdawia, Azerbejdżan, Armenia, Gruzja, Uzbekistan, Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan). Program wspiera tworzenie sieci środowisk skupiających osoby wyposażone w umiejętność perspektywicznego planowania i umiające stosować skuteczne techniki działania na rzecz interesu publicznego. Obejmuje on dziesięcioletnie kursy w ramach Wyższego Międzynarodowego Studium Ochrony Praw Człowieka oraz coroczne czterotygodniowe Seminarium regionalne. Fundacja prowadzi także międzynarodowe letnie i zimowe szkoły praw człowieka dla liderów i działaczy organizacji pozarządowych, studentów i młodych naukowców, lekarzy, dziennikarzy, młodych parlamentarzystów. W obu szkołach uczestniczyło w ciągu 15 lat ponad 1000 osób z 33 krajów, przy czym szczególnie znaczący jest udział osób z krajów WNP. Wielu absolwentów szkół pracuje w swoich krajach na rzecz rozwoju demokracji i ochrony praw człowieka. Często wspólnie organizują oni projekty tj. międzynarodowe seminarium czy współpraca klinik prawa (np. Uzbekistan, Kirgizja). Pogłębionym kursem dla działaczy organizacji typu strażniczego (watchdog), młodych pracowników naukowych i liderów środowiskowych w krajach WNP jest Międzynarodowe Podyplomowe Studium Praw Człowieka. Innym z międzynarodowych programów Fundacji jest Szkoła Umiejętności - program kursów uczących technik skutecznego działania w interesie publicznym oraz przygotowywania wykładowców i trenerów mogących owe programy realizować, przeznaczony głównie dla aktywnych obrońców praw człowieka w krajach, w których dokonują się przemiany ustrojowe, jak również dla państwowych instytucji kontrolnych i członków NGOs. W kursach uczestniczyli słuchacze z Albanii, Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Łotwy, Mołdawii, Rosji, Serbii, Słowacji, Tadżykistanu, Turkmenistanu, Ukrainy i Uzbekistanu. W ramach Szkoły Umiejętności prowadzone są również długofalowe programy obejmujące różnorodne typy działań wzmacniających ruchy na rzecz praw człowieka w określonych państwach. Zorganizowano też dwutygodniowe kursy o prawach człowieka dla pracowników biur ombudsmanów (m.in. Ukrainy, Rosji, Czeczenii, Gruzji). Kursy obejmują tematykę monitoringu, przeprowadzania akcji publicznych, rozwiązywania konfliktów, edukacji o prawach człowieka, strategii działań prawnych, procedur pozasądowych, perspektywicznego planowania

działania NGOs. Ważną częścią działalności Fundacji są też czynione zabiegi o poprawę sytuacji praw człowieka w Tybecie - poprzez udostępnianie informacji na ten temat, organizowanie wizyt Dalajlamy w Polsce, opiekę nad studentami tybetańskimi. Fundacja aktywna jest także w Afryce: bierze udział w Międzynarodowej Konferencji Konstytucjonalizm w okresie przejściowym - Afryka i Europa Wschodnia, zaś w 2002 r. zorganizowała seminarium Problemy praw człowieka i techniki działania - wymiana doświadczeń między Afryką a Europą Wschodnią. Fundacja wymienia doświadczenia i współpracuje z Międzyamerykańskim Instytutem Praw Człowieka oraz z osobami wspomagającymi działalność opozycji na Kubie. W 2004 r. zorganizowała także konferencję na temat sytuacji praw człowieka w Korei Północnej i wydała tom wspomnień uciekinierów z tego kraju. Działalność Fundacji jest przykładem na to, iż aktywność polskich NGOs powoli obejmuje swoim zasięgiem inne kontynenty nie tylko w dziedzinie niesienia pomocy humanitarnej czy podstawowej pomocy rozwojowej.

W zakresie obrony praw człowieka poza Europę wykracza także działalność niektórych organizacji misjonarskich. Dobrym przykładem jest działalność polskich misjonarzy Stowarzyszenia Misji Afrykańskich obecnych w Maroku, Tanzanii, Togo i Republice Środkowoafrykańskiej. Starają się oni umożliwić miejscowym naukę czytania, pisanie, a także edukację w zakresie higieny i zdrowia, uprawy roli oraz rzemiosła. Podejmują dialog z wyznawcami tradycyjnych religii afrykańskich i islamu. Przykładowo, w Republice Środkowoafrykańskiej, oprócz ewangelizacji, pomagają plemionom Pigmejów Bayaka w walce o podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do samostanowienia i respektowania ich kultury, sposobu życia, prawa cywilne, prawo dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej, edukacji, itp. Innego rodzaju projekty prowadzi Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej (PSEP). W ramach skierowanego na Białoruś programu Prawo na co dzień, podjęto inicjatywy (publikacje, seminaria) mające zwiększyć świadomość prawną społeczeństwa białoruskiego oraz przekazać polskie doświadczenia w dziedzinie edukacji prawnej. PSEP współpracuje z Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), między innymi przy realizacji programów penitencjarnych (wspierających reformy więziennictwa poprzez monitoring, przekazanie polskich doświadczeń, publikacje - Gruzja, Mołdawia, Chorwacja, Albania, Kazachstan, Ukraina, Białoruś, Tadżykistan), a także przy rozwoju klinik prawa (wykształcenie u studentów prawa umiejętności praktycznych, podwyższanie kultury prawnej w społeczeństwie – Kazachstan, Tadżykistan).

Doradztwo i wsparcie projektów w sferze demokracji i państwa prawa oraz działania na rzecz partnerstwa i integracji

Doradztwo i bezpośrednie wsparcie projektów w sferze demokracji, państwa prawa i praw człowieka to jeden z obszarów największego, najbardziej urozmaiconego i wszechstronnego zaangażowania polskich organizacji pozarządowych za granicą. Działania tego typu sprzyjają nawiązaniu ściślejszych kontaktów międzynarodowych, ale należy je odróżnić od działań mających na celu rozwój współpracy, zbliżenie społeczeństw i integrację. Polegają one bowiem głównie na transferze wiedzy i

doświadczeń, ukierunkowanym na pomoc innym społeczeństwom w budowie i konsolidacji systemów demokratycznych. Przedstawiony poniżej przegląd różnego rodzaju działań w omawianej dziedzinie dowodzi, że polskie organizacje pozarządowe, zarówno te duże, jak i mniejsze, w swojej działalności nie skupiają się tylko na transferze pomocy materialnej i polskich doświadczeń do zagranicznych NGOs. Dbają także o wykształcenie się lokalnych elit i liderów, którzy mogą działać tym skuteczniej, że znają zarówno zachodnie standardy w omawianych dziedzinach, jak i lokalne uwarunkowania polityczno-społeczne swoich krajów. Jako adwokaci przemian są w swoich ojczyznach bardziej wiarygodni od osób z zewnątrz. Działania polskich NGOs adresowane są nie tylko do aktywistów walczących o demokrację, rządy prawa i prawa człowieka, ale do wszystkich grup społecznych. Gwarantuje to kompleksowość i większą skuteczność pomocy. W grupie projektów mających budować mosty między narodami szczególną uwagę zwracają niewielkie, ale aktywne i efektywne inicjatywy lokalne oraz programy nastawione na młodzież. Głównym kierunkiem współpracy pozostają najbliżsi sąsiedzi Polski, przy czym szybko rośnie liczba projektów skierowanych na Wschód, zwłaszcza na Ukrainę i Białoruś. Należy w tym miejscu ponownie podkreślić, iż przedstawiony poniżej podział tematyczny i przypisanie do niego pewnych organizacji ma na celu zobrazowanie pewnych tendencji działań, a nie sztywne zakwalifikowanie organizacji, działających zwykle na wielu płaszczyznach, do pewnego działu.

1. Wsparcie demokracji i społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym

Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE) wspiera rozwój społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym poprzez popieranie współpracy samorządów, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i sektora prywatnego na rzecz rozwoju lokalnych społeczności, kształceniem specjalistów zajmujących się problemem wykluczenia społecznego oraz przekazywanie polskich doświadczeń wschodnim sąsiadom. W 1994 r. FISE uruchomiła placówkę edukacyjną Szkoła Przedsiębiorczości, a w 1999 r. - Akademię Rozwoju Lokalnego, projekt adresowany do liderów z małych i średnich miast Ukrainy, pochodzących ze środowisk biznesu, samorządu lokalnego i organizacji pozarządowych. Podczas rocznych szkoleń i staży poznawali oni polskie doświadczenia związane z transformacją oraz problematykę inicjatyw społecznych na rzecz społeczności lokalnej. Następnie w wyniku sesji i indywidualnej pracy z ekspertami przygotowywali projekty rozwoju lokalnego dla swoich miejscowości. Z kolei Aktywne Formy Walki z Bezrobociem - przekazanie polskich doświadczeń partnerom z Białorusi i Ukrainy to projekt (2003 r.), którego celem było przekazanie współpracującym z FISE organizacjom białoruskim i ukraińskim modelowego narzędzia do pracy z osobami poszukującymi pracy. W 2005 r. przeprowadzono program Aspekty funkcjonowania narzędzi wspierania małych i średnich przedsiębiorstw. Inną z głównych polskich organizacji wspierających przemiany ustrojowe jest Fundacja im. Stefana Batorego. Jej celem jest wzmocnienie roli i aktywności społeczeństwa obywatelskiego, propagowanie swobód obywatelskich i zasad funkcjonowania państwa prawa, rozwijanie współpracy i solidarności międzynarodowej. Fundacja realizuje m.in. program Wschód-

Wschód, działający we wszystkich krajach Europy Środkowej i Wschodniej oraz Azji Centralnej, który ma za zadanie wspieranie przemian demokratycznych i budowy społeczeństwa obywatelskiego oraz upowszechnianie nowatorskich rozwiązań problemów społecznych. W roku 2005 w ramach Programu Wschód-Wschód otwarta została nowa ścieżka dotacyjna na projekty współpracy między nowymi państwami członkowskimi UE, kandydatami i potencjalnymi kandydatami Unii oraz jej wschodnimi sąsiadami. Na lata 2003-2009 zaplanowano realizację programu Inicjatyw Obywatelskich w Europie Wschodniej, którego celem jest wsparcie przemian demokratycznych i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi i Ukrainie poprzez przekazywanie dotacji ukraińskim i białoruskim organizacjom pozarządowym zajmującym się: tworzeniem sieci organizacji pozarządowych, upowszechnieniem idei rzecznictwa interesów jako sposobu wspólnego rozwiązywania problemów społecznych i ochrony praw poszczególnych obywateli lub grup społecznych lub edukacją obywatelską i europejską. Z kolei program Europejski wybór dla Białorusi ma na celu przygotowanie białoruskich elit do zmian demokratycznych, skupienie niezależnych środowisk reformatorskich wokół wspólnej pracy przy budowie podstaw demokracji, animację dyskusji na temat polityki UE wobec Białorusi oraz możliwych kierunków przemian w tym kraju. Misją Stowarzyszenia Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne (EEDC) jest wspieranie środowisk obywatelskich w krajach postsowieckich we wprowadzaniu demokratycznych zmian, w szczególności poprzez wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych oraz niezależnych mediów. Stowarzyszenie przeprowadziło projekt aktywizacji młodzieżowych organizacji na Białorusi i Ukrainie, pilotażowy projekt Rozwój samorządu osiedlowego w Białorusi (organizacja społeczności lokalnej wokół rozwiązywania problemów mieszkaniowych). EEDC popularyzuje problematykę białoruską w Polsce, oraz wiedzę o polskich doświadczeniach transformacji ustrojowej na Białorusi, wspiera białoruską wolną prasę. Współpracuje też z organizacjami z Litwy, Słowacji, Czech, Ukrainy i Rosji, które realizują projekty w Białorusi, w celu koordynacji ich działań. Fundacja Edukacja dla Demokracji, której misją jest edukacja demokratyczna, wsparcie organizacji o podobnym profilu, samorządności i lokalnych inicjatyw obywatelskich; aktywizacja środowisk lokalnych i osób zmarginalizowanych, uspołecznienie szkoły, działa na Ukrainie, Białorusi, Rosji (w obwodzie kaliningradzkim oraz Rostowie nad Donem), w Uzbekistanie i Mongolii. Ponadto FED szkoli trenerów (współpraca z NGO-sami z Kaliningradu i regionu Gusev, szkolenia dla osób z Azerbejdżanu, Białorusi, Mongolii, Ukrainy). W ramach programu Edukacja obywatelska w krajach Europy Wschodniej i Azji Centralnej pomaga społecznościom lokalnym w odbudowie więzi społecznych i tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego poprzez wspieranie rozwoju lokalnych organizacji pozarządowych, szkolenie pedagogów, lokalnej administracji oświatowej, działaczy organizacji pozarządowych, liderów samorządów lokalnych, tworzenie i publikowanie w językach narodowych materiałów na temat edukacji obywatelskiej i społeczeństwa obywatelskiego. Fundacja realizuje swoje programy na Litwie (od 1993), Łotwie (1994), Białorusi (1995), w Uzbekistanie, Kirgistanie, Kazachstanie, Turkmenistanie (1995),

Ukrainie, Mongolii (1997), Azerbejdżanie i Rosji (1999). FED jest także administratorem, obchodzącego w 2006 r. pięciolecie istnienia, Programu RITA Przemiany w Regionie, który wspiera, lub pomaga zainicjować, projekty realizowane przez polskie organizacje wspólnie z partnerami zagranicznymi, oraz służy wymianie informacji i doświadczeń związanych z działalnością polskich NGOs w Europie Środkowo-Wschodniej. W ramach grantów RITA promowane są najlepsze polskie doświadczenia transformacji ustrojowej i lokalne projekty współpracy różnych aktorów społeczeństwa obywatelskiego.

Programy z udziałem partnerów z krajów Europy Wschodniej i Bałkanów realizuje również Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej (poprzez Polski Instytut Demokracji Lokalnej). Polegają one głównie na wspieraniu rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, demokratycznych reform na szczeblu lokalnym, oraz efektywności demokracji lokalnej na poziomie gminy. FRDL przeprowadziła wiele programów szkoleń i wymiany doświadczeń w takich krajach jak Albania, Macedonia, Serbia i Czarnogóra, Bośnia i Hercegowina, Ukraina, Kazachstan, Gruzja, Białoruś. Do 2007 r. realizowany będzie program wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Rumunii, oraz promowanie współpracy organizacji pozarządowych i władz lokalnych (Romania Governance Reform and Sustainable Partnerships Program), w którym FRLD jest podwykonawcą.

Z kolei Białoruska Szkoła Liderów Społeczności Lokalnych to projekt Stowarzyszenia Szkoła Liderów skierowany do przedstawicieli białoruskich organizacji pozarządowych pracujących z dziećmi i młodzieżą, niepełnosprawnymi, obłożnie chorymi, osobami starszymi lub kobietami wchodzącymi na rynek pracy. Celem projektu jest aktywizacja i wsparcie społeczności lokalnych na Białorusi w działaniach na rzecz tych grup społecznych. Stowarzyszenie Szkoła Liderów prowadziło podobne programy skierowane do młodzieży z Białorusi, Ukrainy, Mołdawii i Obwodu Kaliningradzkiego. SSL organizuje też fora młodych liderów z regionu Europy Środkowo-Wschodniej. W 2006 r. ruszy druga edycja programu szkoleń dla ukraińskich działaczy samorządowych.

Towarzystwo Demokratyczne Wschód (TDW) buduje sieci współpracy między organizacjami pozarządowymi, dziennikarzami, wolontariuszami, w celu rozwijania społeczeństwa obywatelskiego w Europie Środkowej i Wschodniej. W ramach programu Wsparcie lokalnej demokracji na Ukrainie Fundacja prowadzi projekt Dzielenie się polskim doświadczeniem, który wspomaga wolną prasę i samorząd lokalny na Ukrainie. Do Polski zapraszani są dziennikarze i radni pracujący na rzecz społeczności małych i średnich miejscowości na Ukrainie. Na polskim przykładzie pokazywane jest im znaczenie działań lokalnych reformatorów, zakładających w małych miejscowościach firmy, organizacje pozarządowe, gazety, prywatne szkoły, przychodnie, dla powodzenia transformacji. Program Witajcie w Europie od 1994 r. wspiera Tatarów Krymskich i ich związki z Zachodem. TDW stara się wzmocnić tatarskie organizacje pozarządowe. Pomaga im w rozpoczęciu działalności i nabraniu profesjonalizmu, wspiera ich lokalne demokratyczne media, poprzez szkolenie dziennikarzy i organizowanie stażów w polskich gazetach lokalnych. Ponadto, w 2005 r., w ramach programu Uczymy się razem w różnych językach odbyły się dwie wizyty studyjne nauczycieli z Krymu w Polsce.

Również Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, we współpracy z Fundacją Edukacja dla Demokracji, w ramach programu RITA - Przemiany w Regionie, prowadzi program grantowy Współpraca lokalna wspierający lokalne inicjatywy na rzecz wymiany doświadczeń z partnerami z takich krajów jak Ukraina, Białoruś, Mołdawia, Obwód Kaliningradzki. Odrębna ścieżka grantowa skierowana jest do polskich organizacji chcących upowszechniać polskie doświadczenia z okresu transformacji.

Fundacja Współpracy Polsko-Ukraińskiej PAUCI jest kontynuatorką Inicjatywy Współpracy Polsko-Amerykańsko-Ukraińskiej. Jej działalność ma na celu rozwijanie zdolności Ukrainy do ściślejszej integracji ze strukturami europejskimi i euroatlantyckimi w drodze zastosowania doświadczeń Polski i innych państw poprzez przyznawanie grantów i realizowanie samodzielnych programów, takich jak Wprowadzanie europejskich standardów zarządzania w administracji publicznej na Ukrainie, Budowanie trójstronnego partnerstwa

polsko-ukraińsko-niemieckiego, Spotkania euroatlantyckie na Ukrainie, Program wymiany ekspertów, Rozliczenie z komunistyczną przeszłością.

Przykładem projektów realizowanych przez Fundację Instytut Studiów Wschodnich jest wizyta studyjna samorządowców z Ukrainy, która odbyła się w grudniu 2005 r. Współorganizowana z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności i Fundacją Edukacja dla Demokracji, objęła tematykę struktury, funkcjonowania i finansowania administracji samorządowej.

Fundacja Młoda Demokracja koncentruje się na Ukrainie: prowadzi Polsko-Ukraiński Ośrodek Edukacji Publicznej (przekazujący polskie doświadczenia z zakresu reformy administracji publicznej i sprawnego nią zarządzania, oraz procesu integracji europejskiej), Euroregionalne Centrum Edukacji Europejskiej (przekazywanie uczniom informacji na temat Unii Europejskiej i Euroregionu Bug przez nauczycieli województwa lubelskiego i obwodu wołyńskiego). Zrealizowała też takie projekty, jak wydanie „Polsko – ukraińskiego glosariusza terminów administracji publicznej” czy cykl wizyt studyjnych dla samorządowców ukraińskich.

Również Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej jest aktywna na polu wsparcia rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. W 2005 r. zorganizowała: wizytę studyjną Bez korupcji - Społeczna kontrola władz lokalnych - dla 10 studentów z Azerbejdżanu oraz Bośni – Hercegowiny, dwudniowe warsztaty Wprowadzenie do polskiego systemu przeciwdziałania korupcji, podczas których 45 osób zapoznało się z polskimi doświadczeniami związanymi z tą tematyką, oraz dwutygodniową wizytę studyjną, w której wzięło udział 10 uczestników reprezentujących władze lokalne, organizacje pozarządowe, oraz media z Armenii. Podsumowaniem projektu było seminarium Bez korupcji - Społeczna kontrola władz lokalnych w Erewaniu. Odbyły się także dwie wizyty studyjne dla 19 studentów z Ukrainy (15), Białorusi (2) i Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej (2) w ramach programu Study Tours to Poland Polsko – Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Fundacji Edukacja dla Demokracji.

Fundacja "Partners" Polska to organizacja szkoleniowo-doradcza stowarzyszona z międzynarodową siecią Partners for Democratic Change. Jej projekt Skuteczna komunikacja - skuteczny samorząd miał na celu przekazanie bałkańskim urzędnikom polskiego doświadczenia w dziedzinie komunikacji społecznej, a w Gruzji wsparcie decentralizacji i rozwoju samorządności lokalnej poprzez szkolenia urzędników i publikację materiałów w języku gruzińskim. Część tego projektu, skierowana do Macedonii, skoncentrowana była na kwestii kontaktów lokalnych władz z mediami i objęła seminaria, publikację materiałów szkoleniowych, pokazanie najlepszych polskich doświadczeń. W 2005 r. zrealizowano też projekt Lokalne koalicje przeciwko biedzie w Tadżykistanie. W styczniu 2006 r. Fundacja gościła 10 członków gruzińskich samorządów lokalnych, którzy odwiedzili Polskę w ramach projektu Poprawa jakości obsługi interesanta w urzędach administracji lokalnej. Wizyty studyjne w Polsce od kilku lat odbywają się też w ramach projektu Ambasady Demokracji Lokalnej - budowanie kompetencji instytucji działających na rzecz samorządów lokalnych na Bałkanach (wspiera budowę kompetencji władz lokalnych i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w Bośni i Hercegowinie, Macedonii, Serbii i Czarnogórze oraz Gruzji). Z kolei uczestniczki projektu Kobiety dla społeczności lokalnych w Kosowie, po rocznym cyklu szkoleniowym, rozpoczęły realizację inicjatyw skierowanych do swoich środowisk lokalnych. Fundacja od sierpnia 2005 r. prowadzi też program Grupy kobiece, władze lokalne i media dla stabilności inicjatyw lokalnych w Kosowie, skierowany do młodych kobiet – potencjalnych liderok demokratycznych przemian. Program obejmuje warsztaty szkoleniowe, wizyty studyjne w Polsce, przyznawanie dotacji dla autorek projektów.

Z kolei Centrum Kształcenia Liderów i Wychowawców im. Pedro Arrupe w Gdyni prowadzi w Polsce, Albanii, na Ukrainie i Białorusi projekt Europejski Projekt Oświatowy Centrum Arrupe (EPOCA), łączący szkolenia o tematyce europejskiej z publikacjami oraz innymi działaniami mającymi na celu doskonalenie nauczycieli w dziedzinie wychowania obywatelskiego, pracy samorządów uczniowskich, wychowania do uczestnictwa w europejskim rynku pracy i kulturze multimedialnej, kształtowania umiejętności interpersonalnych i pogłębienia refleksji nad etyką pracy pedagogicznej.

Na podobnym polu działalność prowadzi także Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, które inicjuje rozwój stowarzyszeń rodziców i nauczycieli tworzących razem Sieć Szkół Plus działających obecnie już w niemal w całej Europie Południowo-Wschodniej i w Polsce. Towarzystwo prowadzi też regularnie duże szkoleniowe programy dla nauczycieli, które przygotowują ich do kształcenia odpowiedzialnych, przedsiębiorczych i pozbawionych uprzedzeń rasowych młodych ludzi.

Jak już wspomniano, wiele organizacji łączy wsparcie dla demokracji z promowaniem rozwoju przyjaznych stosunków i trwałej współpracy międzynarodowej. Przykładowo, z inicjatywy Fundacji Edukacja dla Demokracji stworzono międzynarodową sieć 19 niezależnych organizacji obywatelskich z Polski, Białorusi, Ukrainy, Rosji, Azerbejdżanu, Tadżykistanu, Uzbekistanu i Mongolii, będącą płaszczyzną współpracy i wymiany doświadczeń między samodzielnie działającymi organizacjami, budującymi swoje programy na fundamencie lokalnej kultury i

tradycji. Podobną rolę pełni również Sieć Szkół Plus rozwijana przez MTO. Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich "OPUS" jest stowarzyszeniem działającym na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w kraju i za granicą na zasadach dialogu, demokracji i pomocniczości poprzez organizacje pozarządowe, instytucje publiczne i lokalne inicjatywy nieformalne. Program Współpraca Zagraniczna Centrum ma na celu, między innymi, zachęcanie polskich NGO do podejmowania międzynarodowej współpracy i wymiany doświadczeń. Centrum uczestniczy w międzynarodowych sieciach i stowarzyszeniach organizacji pozarządowych prowadzących programy informacyjne, edukacyjne i szkoleniowe dla NGO, lobbing na rzecz poprawy warunków prawnych i podatkowych dla funkcjonowania organizacji pozarządowych, czy budujących partnerstwa lokalne. Istnieje kilka organizacji działających na rzecz demokracji i społeczeństwa obywatelskiego o unikatowym profilu działalności. Działająca od 1989 r. Fundacja Pomocy Wzajemnej "Barka" jest organizacją pozarządową, której misją jest rozwój społeczny grup zmarginalizowanych w Polsce i w krajach transformacji; zapewnienie im szansy odbudowy życia przez program pomocy wzajemnej, edukacji, rozwoju przedsiębiorczości. Fundacja chce stworzyć system wsparcia procesu integracji grup społecznie marginalizowanych poprzez tworzenie Szkół Animacji Socjalnej, gdzie przekazywana jest wiedza o mechanizmach tworzenia możliwości rozwoju programów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz kształceni są przyszli animatorzy placówek i programów. Barka od 6 lat aktywna jest na Ukrainie, gdzie współpracuje z fundacją Arratta z Czernichowa (pomoc dla najuboższych dzieci), oraz z fundacją Oselia ze Lwowa (terapia alkoholizmu). Członkowie wspólnot partnerskich Barki regularnie przyjeżdżają do Polski, aby zapoznać się z działalnością tutejszych organizacji pozarządowych i systemem prawnym oraz nawiązać kontakty z partnerami zachodnimi. Oryginalny profil ma też Fundacja Komunikacji Społecznej. Prowadzi ona międzynarodowy program Europejski Instytut Marketingu Społecznego, którego celem jest wykorzystanie najlepszych doświadczeń ekspertów reklamy i marketingu w kampaniach zwalczających problemy społeczne. Zachęca do wykorzystywania technik marketingowych w celu wzmacniania inicjatyw obywatelskich, podnosi umiejętności marketingowe autorów kampanii społecznych, stymuluje wymianę wiedzy i doświadczeń w skali europejskiej poprzez doradztwo ekspertów Instytutu. Ma współtworzyć międzynarodowe koalicje ekspertów i praktyków marketingu społecznie użytecznego, stymulować współpracę działaczy różnych narodowości, kultur i religii. Fundacja przeprowadziła, we współpracy z partnerami z Białorusi, Obwodu Kaliningradzkiego i Ukrainy, kampanie prewencyjno-profilaktyczne HIV/AIDS, prowadzi też projekty wsparcia wolnych mediów i zwalczania korupcji za wschodnią granicą (Ukraina, Kazachstan, Armenia, Azja Centralna). FKS angażuje się także w pomoc doradczą-techniczną poza Polską, organizowanie szkoleń, konkursów, konferencji i wizyt studyjnych dla obcokrajowców za granicą i w Polsce (np. „Demokracja w Armenii – mit czy rzeczywistość?").

Przykładem organizacji, które swe działania na omawianym polu kierują poza region Europy Wschodniej jest utworzona w 2005 r. przez

Sudańczyków w Polsce Fundacja na Rzecz Demokracji i Rozwoju w Sudanie. Do celów Fundacji należy krzewienie świadomości obywatelskiej, edukacja o demokracji i mechanizmach wolnorynkowych, budowa społeczeństwa obywatelskiego i zintegrowanych społeczności lokalnych. Obecnie Fundacja prowadzi w Sudanie połączone ze szkołami domy opieki dla osieroconych dzieci, kampanię na rzecz ujednolicenia prawa rodzinnego, program wsparcia organizacji lokalnych i tworzenia ich sieci. Koncentruje się też na wspieraniu praw człowieka, zwłaszcza kobiet i kształceniu lokalnych liderów. Tematyka demokracji w Sudanie była też omawiana podczas trzech debat zorganizowanych przez Sudan Liberal Foundation i Fundację Edukacja dla Demokracji.

2. Wsparcie wolności słowa

Projekty nastawione na wolność mediów, będącą jednym z fundamentów demokracji, prowadzi wspomniane już wyżej Stowarzyszenie Wschodnioeuropejskie Centrum Demokratyczne. Realizuje ono projekty edukacyjno-treningowe skierowane przede wszystkim do dziennikarzy, nauczycieli, wydawców prasy regionalnej i działaczy organizacji pozarządowych. Na Białorusi współpracuje z kilkoma niezależnymi grupami naukowymi, badawczymi i ośrodkami kulturalnymi, wspiera wydawnictwa analityczno-informacyjne. Prowadzi też program Wsparcia niezależnych mediów na Białorusi, którego celem jest animacja środowiska niezależnych mediów, wspieranie organizacji reprezentujących interesy prywatnych mediów i niezależnej prasy regionalnej i lokalnej poprzez granty i szkolenia. W ramach projektu Wsparcie niezależnej prasy w Azji Centralnej (07.2004 - 12.2004), Centrum przeprowadziło dla dziennikarzy oraz wydawców z Kirgistanu, Tadżykistanu, Uzbekistanu seminaria na temat aspektów prawnych niezależnego dziennikarstwa. Z kolei w ramach projektu Wspieranie niezależnych gazet w regionach Ukrainy (10.2004 - 04.2005) przeprowadzono cykl seminariów poświęconych etyce zawodu dziennikarza, wolności słowa, warsztatowi dziennikarskiemu.

W sferze wolności prasy aktywna jest też istniejąca od 1990 r. Fundacja Centrum Prasowe dla Krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Inicjuje i wspiera przekształcenia systemów informacyjnych oraz niezależne i pluralistyczne środki masowej komunikacji. Wśród projektów Fundacji znaleźć można panel dyskusyjny pod tytułem "Białoruś - echa pomarańczowej rewolucji" (21.03.2005) z udziałem polskich specjalistów, studentów i niezależnych białoruskich dziennikarzy. Fundacja prowadzi także Program stypendialny dla młodych adeptów dziennikarstwa z Białorusi, Ukrainy i Obwodu Kaliningradzkiego.

Pomocą materialną i bezpośrednim transferem wiedzy na rzecz wolności mediów zajmuje się Fundacja Solidarności Polsko-Czesko-Słowackiej. W 2005 r. zorganizowała ona: cztery dwutygodniowe pobyty studyjne dla 30 działaczy organizacji pozarządowych z Rosji, wizytę studyjną dla grupy 9 dziennikarzy z Kazachstanu, dwa seminaria prezentujące polskie doświadczenia medialne w Armenii, oraz cztery dwutygodniowe szkolenia z zakresu technik składu komputerowego dla pracowników niezależnych wydawnictw z Azji Centralnej (Kazachstanu, Kirgizji, Uzbekistanu, Tadżykistanu). Rozpoczęto też realizację szóstej edycji programu Niezależne media, który obejmował dwutygodniowe staże dla dziennikarzy

prasy, radia, telewizji i redaktorów wydawnictw (w stażach udział wzięło 34 dziennikarzy z Armenii, Azerbejdżanu, Białorusi, Gruzji, Mołdawii).

Jak już sygnalizowano w podrozdziale „Wsparcie demokracji i społeczeństwa obywatelskiego na poziomie lokalnym” niniejszego opracowania, również wiele innych organizacji tam wymienionych wspiera wolną prasę.

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu w ramach Programu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności „Przemiany w Regionie - RITA”, realizuje Międzynarodowy Program Medialny „Partnerstwo na rzecz Demokracji”, w ramach którego organizowane są cykliczne, comiesięczne, warsztaty dla dziennikarzy z Ukrainy.

3. Współpraca transgraniczna

Wspomniana już Fundacja im. Stefana Batorego działa na rzecz zbliżenia między Wschodem i Zachodem, przeciw powstaniu nowej żelaznej kurtyny na wschodniej granicy Polski, dąży do wzmacniania roli inicjatyw obywatelskich w stosunkach międzynarodowych, solidarnego opowiadania się za demokracją i prawami człowieka, integracji Europy oraz współpracy z krajami spoza Unii Europejskiej poprzez wspieranie przemian demokratycznych i tworzenie instytucji obywatelskich w tych krajach i zwiększenie międzynarodowej roli polskich NGO. Fundacja Batorego rokrocznie przyznaje granty projektom, które zakładają udział partnera z regionu i inicjują trwałą współpracę regionalną. Program trójstronnej współpracy polsko-czesko-niemieckiej - Partnerstwo Miast i Obywateli wspiera grantami współpracę partnerskich miast i gmin. Programy Partnerstwo Inicjatyw Społecznych: Niemcy - Obwód Kaliningradzki - Polska i Partnerstwo Inicjatyw Społecznych: Niemcy - Polska - Ukraina / Białoruś mają na celu przyznanie dotacji organizacjom pozarządowym chcącym zrealizować ważne projekty współpracy trójstronnej, służące wzajemnemu zbliżeniu się i wspólnemu rozwiązywaniu problemów regionalnych. W roku 2006 kontynuowane są też takie projekty, jak Przyjazna Granica UE - Monitoring nowych granic Unii Europejskiej i europejskiej polityki wizowej (którego celem jest popularyzowanie idei przyjaznych i otwartych granic UE oraz podniesienie standardów obsługi podróżnych je przekraczających), czy projekty Nowa Unia Europejska i Ukraina (dotyczący wzajemnych relacji między rozszerzoną Unią Europejską i Ukrainą), oraz wspomniany już Europejski wybór dla Białorusi. Fundacja wspiera także Forum Przyjaznego Sąsiedztwa, służące dialogowi różnych instytucji z Obwodu Kaliningradzkiego, Polski oraz Litwy. Fundacja Edukacja dla Demokracji prowadzi program Europejski Paszport, mający zapobiegać izolacji krajów, które nie dołączyły do Unii Europejskiej. W jego ramach Fundacja była współorganizatorem Międzynarodowej Konferencji Kultura polityczna a polityka wewnętrzna i zewnętrzna, spotkań organizacji pozarządowych i kół studenckich z Niemiec, Wielkiej Brytanii, Rumunii, Węgier, Łotwy i Polski, międzynarodowych warsztatów Euro Tolerancja II (wspólnie z organizacjami z Niemiec, Hiszpanii, Czech). W roku 2004 programem Europejski paszport objęto Mołdawię (projekt Sieć Europejska - sieć konsultantów ds. Unii Europejskiej) i Azerbejdżan (sfinansowany przez MSZ projekt Polsko-Azerbejdżańskie Centrum Prasowe - staże dla dziennikarzy, prawników i

liderów organizacji obywatelskich).

Współpracę polsko-ukraińską, bazującą na pogłębionych badaniach nad wspólną historią i wzajemnymi relacjami społeczeństw, promuje Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu. W celu upowszechniania wiedzy o mniejszościach narodowych i stosunkach polsko-ukraińskich Instytut organizuje sympozja i konferencje naukowe, przyznaje Nagrodę Naukową im. Marcelego Handelsmana za prace magisterskie, doktorskie i habilitacyjne, wydaje publikacje naukowe (książki, biuletyny). Bierze udział w programach edukacyjnych (organizacja wykładów otwartych), wspomaga merytorycznie polsko-ukraińskie spotkania młodzieży studenckiej, przyjmuje na staże naukowców z Ukrainy. Ulokowanie organizacji w Przemyślu sprzyja poszerzeniu spektrum jej zainteresowań na kwestie relacji międzykulturowych z Czechami, Słowakami, Węgrami, Austriakami, Żydami oraz innymi narodami Europy.

Również założone w 1990 r. w Olsztynie Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa "Borussia" działa na rzecz budowania kultury dialogu i tolerancji między ludźmi różnych narodowości, wyznań, tradycji oraz współtworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Już od 1991 r. Stowarzyszenie, w ramach Programu transgranicznego, realizuje międzynarodowe projekty o charakterze kulturalnym, edukacyjnym i socjalnym, służące umacnianiu więzi regionalnych, rozwojowi współpracy transgranicznej, umacnianiu kontaktów między społecznościami Polski, Litwy, Rosji, Ukrainy i Białorusi. W 2004 i 2005 r. Stowarzyszenie prowadziło, między innymi, projekt przekazywania przedstawicielom administracji samorządowej regionu Kaliningradu polskich doświadczeń; w dłuższej perspektywie projekt miał służyć budowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Rosji i wzmacnianiu spójności społeczno-ekonomicznej w regionie Morza Bałtyckiego. Inny program, (mieszczący się w ramach inicjatywy Forum Przyjaznego Sąsiedztwa zainicjowanego przez Fundację im. Stefana Batorego), realizowany był wspólnie z Elbląskim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Pozarządowych i promował współpracę transgraniczną partnerów społeczno-gospodarczych Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz Pomorskiego z Obwodem Kaliningradzkim i Litwą. Objął organizację debat, seminariów, konferencji, prac grup roboczych. W 2002 r. Stowarzyszenie przeprowadziło, między innymi, szkolenie dla liderów organizacji pozarządowych działających na terenie Obwodu Kaliningradzkiego oraz przyjęło na staże przedstawicieli rosyjskich NGO's w wybranych przez nich polskich organizacjach. Borussia jest też jedną z organizacji zaangażowanych w projekt Study Tours to Poland.

4. Programy ukierunkowane na aktywizację młodzieży

Programy te są szczególnie ważne, gdyż inwestycja w młode pokolenie jest jedyną gwarancją trwałości demokratycznych reform i przyjaznych relacji między narodami. Wiele polskich NGO's posiada programy stypendialne lub wolontariatu adresowane do młodych zza wschodniej granicy, jak również z zachodnich krajów sąsiedzkich. Jest to bardzo istotny wątek ich działalności, nawet jeśli niektóre programy mają ograniczoną skalę. Zaangażowanie w kwestie reformy i rozwoju oświaty w Europie Środkowo-Wschodniej

wykazuje Fundacja Instytut Artes Liberales (FIAL) we współpracy z Ośrodkiem Badań nad Tradycją Antyczną UW (OBTA). FIAL wspiera - dzięki grantom - współpracę między uczelniami poprzez organizowanie sesji naukowych, edukacyjnych i wymian, ponadto pracuje na rzecz zachowania dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej i rozwoju dialogu międzykulturowego. Szczególną rolę odgrywa, zorganizowana głównie z myślą o młodych pracownikach naukowych, Międzynarodowa Szkoła Humanistyczna Europy Środkowej i Wschodniej (MSH), której celem jest stworzenie sieci współpracujących instytucji z państw bałtyckich, Białorusi, Bułgarii, Ukrainy i innych krajów regionu, popularyzowanie nowoczesnych teorii i metodologii nauk humanistycznych, wspieranie nowej generacji badaczy, stworzenie międzynarodowej, interdyscyplinarnej wspólnoty, współpracującej przeciw etnocentryzmom. Sesje odbywają się w różnych miastach Polski i zagranicą (Białoruś, Litwa, Ukraina). Program szkoły obejmuje tradycje kultury grecko-rzymskiej i bizantyńskiej w regionie, teorię literatury, filologię, językoznawstwo, historię polityczną i społeczną, etnografię regionu, wiedzę o kulturze z elementami filozofii, paleografię, kursy komputerowe. W 2006 r. zainicjowano dwusemestralny program Interdyscyplinarnych Studiów Doktoranckich, poprzedzony długą procedurą selekcji kandydatów z kraju i zagranicy i zrealizowanym w 2005 r. Programem Wstępnym dla kandydatów na interdyscyplinarne studia doktoranckie Akademii Artes Liberales. Program Stypendialny im. Lane'a Kirklanda jest przedsięwzięciem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanym we współpracy z Polsko-Amerykańską Komisją Fulbrighta i mającym na celu dzielenie się z innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej polskimi doświadczeniami w zakresie transformacji ustrojowej. Stypendyści, liderzy ze środowisk administracji publicznej i akademickiego, świata biznesu, mediów czy polityki, odbywają w Polsce dwusemestralne studia i staże pod opieką indywidualnych patronów. W latach 2000-2005 program ukończyło 179 stypendystów z Białorusi, Gruzji, Mołdowy, Litwy, Rosji, Słowacji. Fundacja organizuje też (w ramach wspomnianego wyżej, angażującego bardzo wiele organizacji, programu RITA) wizyty studyjne do Polski dla studentów z Ukrainy, Białorusi i Obwodu Kaliningradzkiego.

Z kolei Fundacja Instytut Studiów Wschodnich organizuje praktyki dla studentów z renomowanych uczelni ekonomicznych Moskwy, Kijowa i Mińska – wzięło w nich udział już 250 osób.

Również Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego ma znaczący dorobek w dziedzinie finansowania stypendiów dla młodzieży ze Wschodu. Przyjęto dotąd prawie 100 stypendystów z 15 krajów (Litwa, Białoruś, Ukraina, Rosja, Mongolia, Uzbekistan, Azerbejdżan, Armenia, Gruzja, Czechy, Słowacja, Węgry, Bułgaria, Słowenia i Albania), a w tegorocznej, szóstej już edycji programu przyjmie kolejnych 25 osób w celu odbycia przez nich dwuletnich, uzupełniających, magisterskich Specjalistycznych Studiów Wschodnich. Ponadto, od 1992 r. Studium organizuje Wschodnią Szkołę Letnią i Zimową; działa również Studenckie Koło Naukowe, rozwijające działalność na polu naukowym (seminaria studenckie) oraz w organizacji objazdów naukowych, kierujących się na obszary zwłaszcza krajów b. ZSRR. Program stypendialny dla studentów ze Wschodu realizuje też Instytut Spraw Publicznych we

współpracy z Centrum Studiów Humanistycznych i Politycznych z Sankt Petersburga. W 2005 r. oferował on półroczne stypendium dla młodych rosyjskich liderów polityki i twórców opinii. W jego ramach mają być przeprowadzane i opublikowane badania związane z polskimi doświadczeniami wynikającymi z transformacji.

Również wspomniana wyżej Fundacja Instytut Studiów Wschodnich organizuje staże dla studentów z Rosji, Ukrainy i Białorusi w renomowanych polskich firmach i przyznaje stypendia uzdolnionym studentom z krajów Europy Wschodniej.

Z kolei Towarzystwo Demokratyczne Wschód (TDW) realizuje program Wolontariat na Wschód, a także trójstronny program polskiego i niemieckiego wolontariatu w Obwodzie Kaliningradzkim, w ramach którego w 2005 r. dwunastu młodych ludzi z Niemiec i Polski pracowało wolontarystycznie w lokalnych organizacjach w Gusiewie, Oziersku i Czerniachowsku, spotykało się z młodzieżą uczącą się niemieckiego i polskiego, opowiadało o życiu, kulturze czy muzyce w ich krajach, zachęcało do wolontariatu. Akcja ta spotkała się ze sporym lokalnym zainteresowaniem, co dobrze rokuje na przyszłość współpracy polsko-niemiecko-kaliningradzkiej.

W ramach opisanego wyżej programu Europejski Paszport, Fundacja Edukacja dla Demokracji, poprzez grupę studentów z Polski i partnerów z Kaukazu, realizowała projekt Zakaukazie - Polska: Działamy Razem, który zainicjował i przygotował bazę dla wzajemnych kontaktów, wymiany międzynarodowej i współpracy między Polską, Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją. W latach 2002-2004 grupa wolontariuszy z Polski uczestniczyła w wizytach studyjnych w trzech krajach Zakaukazia. Zorganizowano też rewizytę przedstawicieli NGOs z tych krajów oraz powołano Międzynarodową Grupę Polska - Kaukaz, skupiającą młode osoby z Polski, Armenii, Gruzji i Azerbejdżanu. W ramach programu RITA, FED przeprowadza inicjatywę Study Tours to Poland, w ramach której we współpracy z innymi polskimi organizacjami pozarządowymi organizuje wizyty studyjne w Polsce dla studentów oraz młodych profesjonalistów z Białorusi, Ukrainy i Obwodu Kaliningradzkiego. Celem wizyt jest wsparcie proeuropejskich i prodemokratycznych postaw u młodego pokolenia obywateli krajów sąsiedzkich. Z kolei program Mosty Wschód-Zachód FED umożliwia również przyjazdy do Polski stypendystów z Mongolii.

Również Małopolskie Towarzystwo Oświatowe, w ramach programu Osiągnięcia społeczne, promuje wśród młodych ludzi postawę zaangażowania w sprawy publiczne. W 2004 r. MTO przeszkoliło do roli wolontariusza, tworzącego grupy Public Achievement, osoby z Mołdowy (18), Rumunii (13) i Ukrainy (2), zaś w 2005 r. z Albanii (8), Kosowa (12), Macedonii (4), Bułgarii (15) i Serbii (9). Ponadto, MTO rozbudowuje i umacnia wspomnianą już wyżej sieć Szkół Plus, która powstała w 2001 r., wprowadzając do należącej do niej szkół innowacyjne metody nauczania oraz rozmaite programy pozalekcyjne dotyczące wychowania obywatelskiego. Obecnie do sieci należą szkoły z Albanii, Azerbejdżanu, Kosowa, Bośni, Wojwodiny, Południowej Serbii, Czarnogóry, Rumunii, Mołdawii, Bułgarii, Ukrainy, Polski i Macedonii.

Ważną rolę w rozwijaniu współpracy transgranicznej młodzieży pełnią domy spotkań, do których należą m.in. Dom Spotkań im.

Angelusa Silesiusa (DAS) we Wrocławiu, Dom Pojednania i Spotkań im. Św. Maksymiliana M. Kolbego w Gdańsku, oraz mieszczące się pod Lublinem centra prowadzone przez Europejski Dom Spotkań - Fundację Nowy Staw oraz Fundację "Szczęśliwe Dzieciństwo". Domy prowadzą działalność edukacyjno - wychowawczą oraz stawiają sobie za cel przyczynienie się do procesu pojednania i wychowywania nowych pokoleń w duchu wzajemnej tolerancji i szacunku poprzez spotkania i poznanie się rówieśników z krajów europejskich (zwłaszcza Polski, Niemiec, Francji, Ukrainy, Białorusi, Litwy). Wydarzenia realizowane przez domy (konferencje, konkursy, wycieczki, wymiany) dają okazję do bliższego poznania się, przewyciężenia uprzedzeń, zdobycia doświadczeń i wiedzy poprzez osobisty kontakt i udział w warsztatach poświęconych sprawom społeczno-politycznym, historii, kulturze i religii oraz do podjęcia kolejnych inicjatyw, na przykład w dziedzinie wymiany młodzieży.

Również wspomniana wcześniej FISE prowadziła (wraz z PAH) w latach 200/2001 w Kosowie program wymiany młodzieży, animacji inicjatyw kulturalnych młodzieży oraz aktywizacji społecznej poprzez sztukę Wyrzrzyj przez okno. Przykładem organizacji promującej z kolei znajomość mechanizmów gospodarki rynkowej wśród młodzieży jest Fundacja Edukacja dla Demokracji. Prowadzi ona, we współpracy z samorządami terytorialnymi, przedsiębiorcami, szkołami oraz lokalnymi organizacjami pozarządowymi, w Polsce oraz Azji Centralnej, program Przedsiębiorczość w praktyce. Celem programu jest inicjowanie i wspieranie świadomej współpracy społeczności lokalnej, rodziców, pedagogów oraz władz samorządowych celem optymalnego przygotowania ucznia do aktywnego życia zawodowego i społecznego.

Innego rodzaju programy ukierunkowane na młodzież powstają na gruncie dążeń do pojednania Polaków, Żydów i Niemców. Przykładowo, Towarzystwo im. Edyty Stein we Wrocławiu wraz z Polsko-Niemiecką Wymianą Młodzieży, World Union of Jewish Students z Jerozolimy oraz Muzeum Blindenwerkstatt Otto Weidt z Berlina organizuje trójstronny projekt spotkań młodzieży z tych krajów. Także Fundacja Forum Dialogu Między Narodami i Amerykańskim Komitetem Żydowskim (AJC) prowadzi projekt Polsko-Żydowski Program Wymiany (w 2006 r. będzie miała miejsce jego szósta edycja).

5. Współpraca na rzecz wymiany kulturalnej, zachowania dziedzictwa przyrodniczego, zrównoważonego rozwoju

Idea rozwoju zrównoważonego zakłada nie tylko, że rozwój gospodarczy powinien obejmować wszystkie grupy społeczne i odbywać się w klimacie poszanowania demokracji, rządów prawa i praw człowieka; domaga się ona również, by w procesie rozwoju nie były wystawione na szwank zdrowie publiczne, środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe. Polskie organizacje pozarządowe działające za granicą zajmują się również takimi aspektami rozwoju. Ich aktywność na tym polu daje nadzieję na to, że rozwój nie będzie prowadził do degradacji środowiska, a co za tym idzie, zdrowia ludzkiego, natomiast będzie się przyczyniał do trwałej poprawy jakości życia.

Ciekawym przykładem organizacji działającej na polu kultury jest Stowarzyszenie Wspólnota Kazachska, działające na rzecz zbliżenia osób różnych narodowości, kultur i religii i będące

alternatywnym źródłem informacji o Kazachstanie i Azji Środkowej. Wspiera ono Kazachów przebywających w Polsce, kazachską opozycję i kontakty kazachsko-polskie. Aktywnie uczestniczy w życiu mniejszości narodowych w Polsce, sprzyjając tym samym wzajemnemu poznaniu się. Ze względu na jej cele w Kazachstanie, można ją także kwalifikować jako organizację walczącą o prawa człowieka. W 2005 r. Stowarzyszenie bardzo aktywnie działało na rzecz uwolnienia więźnia politycznego G. Zhakiyanova i poparcia dla utworzonej przez niego, a następnie zdelegalizowanej, partii opozycyjnej. Warto pamiętać o takich zarejestrowanych w Polsce pozarządowych organizacjach mniejszości narodowych - często nie są traktowane one jako organizacje polskie, choć działają na podobnych zasadach i w podobnych dziedzinach, co organizacje założone przez społeczności typowo polskie.

Fundacja Batorego, w ramach projektu Przemieszczone dobra kultury, prowadzi dialog z partnerami ukraińskimi. W roku 2006 kontynuuje prace nad raportem na temat współpracy polsko-ukraińskiej w kontekście sporów o dziedzictwo kulturowe i zestawem rekomendacji mających pomóc w rozwiązywaniu wyłaniających się na tym tle problemów,

Z kolei Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, która realizuje programy ekologiczne w Europie Środkowej, działa też na rzecz budowy mostów międzyludzkich i demokracji lokalnej poprzez wsparcie układów partnerskich między społecznościami a firmami, samorządami, instytucjami rządowymi oraz uczelniami. Przykładowo, Fundacja realizuje program Greenways - zielone szlaki dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. Szlaki tworzone są wzdłuż rzek, tradycyjnych i historycznych tras handlowych, naturalnych korytarzy przyrodniczych itp., łączących regiony, atrakcje turystyczne i lokalne inicjatywy wspierające rozwój turystyki przyjaznej dla środowiska i rekreacji, promujące zdrowy styl życia i niezmotywowane formy transportu. Program jest inicjatywą konsorcjum Environmental Partnership for Central Europe, zrzeszającego niezależne fundacje z krajów regionu. Przedsięwzięcie zielonych szlaków jest budowane w oparciu o współpracę organizacji pozarządowych, samorządów, instytucji rządowych i przedsiębiorców - poprzez lokalne inicjatywy na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Ogólnopolskie Towarzystwo Zagospodarowania Odpadów angażuje się w akcje sprzeciwu wobec spalania odpadów, walczy o ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz bezpieczną dla środowiska utylizację substancji zaliczanych do trwałych zanieczyszczeń organicznych czy też o redukcję ilości i toksyczności odpadów medycznych. Prowadzi także monitoring i szkolenia. Wszystko to w innych państwach i we współpracy z organizacjami z innych państw europejskich.

Z kolei Instytut na rzecz Ekorozwoju angażuje się w międzynarodowe debaty dotyczące takich kwestii, jak zmiany klimatu czy ekologiczna reforma fiskalna, próbując przenieść je na grunt polski, współpracuje z partnerami z innych państw (Niemcy, Węgry), współorganizował także konferencję Industrial Ecology Conference of the Visegrad Countries (Budapeszt, czerwiec 2004 r.). Na innym polu zaangażowała się Międzynarodowa Koalicja na Rzecz Ochrony

Polskiej Wsi - ICPPC, która uczestniczyła w europejskiej konferencji Regiony wolne od GMO, bioróżnorodność i rozwój obszarów wiejskich (Berlin, styczeń 2005 r.), a następnie zbierała podpisy aktorów instytucjonalnych pod petycją do organów Unii Europejskiej żądającą, by przepisy europejskie umożliwiały tworzenie stref wolnych od upraw roślin genetycznie zmodyfikowanych. Kolejnym dowodem dywersyfikacji kierunków i charakteru działań polskich NGOs mających na celu trwałość demokratycznego rozwoju jest prowadzony przez Fundację im. Stefana Batorego Regionalny program przeciwdziałania uzależnieniom dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz Azji Centralnej (Białorusi, Bułgarii, Litwy, Łotwy, Słowacji, Rumunii, Mołdowy, Ukrainy, kilku regionów Rosji oraz Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Tadżykistanu i Mongolii). Obejmuje on szkolenia specjalistów w dziedzinie profilaktyki i leczenia alkoholizmu i narkomanii oraz edukacji rodzin osób uzależnionych. Fundacja przekazuje też specjalistom z innych krajów polskie doświadczenia w dziedzinie leczenia alkoholizmu w warunkach zakładów karnych i programów ukierunkowanych na sprawców przemocy.

opracowała dla Grupy Zagranica Karolina Zielińska

źródła: strony internetowe organizacji

http://www.un.org.pl/rozwoj/pr_slownik.php

<http://www.msz.gov.pl>

<http://www.ngo.pl>

[« wstecz](#)

[dalej »](#)

Grupa Zagranica

Sekretarz Grupy Zagranica: [Marta Pejda](#)

telefon: + 48 22 536 02 16

fax: + 48 22 536 02 20